

РЕЦЕНЗИЯ

върху дисертационен труд за придобиване на образователната
и научна степен „доктор“

Рецензент: **проф. д-р Марияна Върбанова Божинова**, Ректор на СА „Д. А. Ценов“ – Свищов, научна специалност Икономика и управление (търговия)

Автор на дисертационния труд: **Христо Борисов Цветанов**, задочен докторант към катедра „Аграрна икономика“ при СА „Д. А. Ценов“ - Свищов

Тема на дисертационния труд: **„Икономически ефект на директните плащания за земеделските производители в контекста на ОСП на ЕС в периода 2014-2020 г.“**

Представеният за оценка дисертационен труд е предназначен за обсъждане от Научно жури, определено със Заповед №105/13.02.2020 г. на Ректора на Стопанска академия „Д. А. Ценов“ – Свищов.

I. Общо представяне на дисертационния труд

Дисертационният труд на Христо Цветанов на тема „Икономически ефект на директните плащания за земеделските производители в контекста на ОСП на ЕС в периода 2014-2020 г.“ представлява логическо и задълбочено изследване, което се състои от 153 страници основен текст, подкрепени с графичен и табличен материал.

В структурно отношение дисертационният труд се отличава с балансирана структура, съставен от увод, три глави, заключение, списък на използваната литература и 4 приложения. Изследването е нагледно илюстрирано посредством 11 таблици и 17 фигури.

При разработване на отделните глави докторантът е проучил 85 информационни източника и провел консултации с учени и специалисти в областта на аграрния сектор по посочената проблематиката.

Основната цел на дисертационния труд е да проследи и анализира икономическия ефект за българските зърнопроизводители от получаваните от тях директни плащания в условията на провежданата обща европейска селскостопанска политика и да предложи модел за неговото частично апробиране. За постигане на целта са формулирани четири научни задачи, които кореспондират с поставената цел на изследването. Считаю, че докторант Христо Цветанов в значителна степен постига основната си изследователска цел и решава поставените изследователски задачи. На тази

база той доказва и изследователската теза.

Обект на изследване са директните плащания, предоставяни на земеделските производители в контекста на ОСП на ЕС.

Предмет на изследването е икономическият ефект за българските зърнопроизводители от получаваните от тях директни плащания в периода 2014-2020 г.

При разработването на дисертационния труд е използван набор от научноизследователски *подходи и методи*: индексен и факторен анализ, метод на сравнителния анализ, статистически методи на осредняване, математически методи, метод на индукцията и дедукцията, ретроспективен анализ.

Като цяло, правилно са отразени ограничителните условия на изследването. Използваните литературни източници добросъвестно са посочени.

II. Преценка на формата и съдържанието на дисертационния труд

Преценката ми като рецензент е, че *темата* на дисертационния труд в достатъчна степен отразява нейната актуалност от гледна точка на осъществените значителни промени в икономиката и в частност в аграрния сектор през последните години на преход към пазарно стопанство и присъединяването на Република България към Европейския съюз. Дисертационният труд анализира влиянието на директните плащания за българските зърнопроизводители.

Безспорно проведеното научно изследване на материята е важно за теорията, а също така и за аграрния бизнес. Авторът, в значителна степен, успява да обхване спецификата и проблемите на икономическия ефект на директните плащания за земеделските производители.

Добре познатата и всеизвестна на пръв поглед информация като цяло създава усещане за достатъчна степен на разработеност. От тази позиция проличава авторовото виждане за актуалността на проблематиката от гледна точка на спецификата и трудностите за измерване на икономическия ефект за зърнопроизводителите от получаваните от тях директни плащания в условията на провежданата обща европейска селскостопанска политика.

Авторът демонстрира стремеж към критичен анализ на научни съждения и придържане към научен стил на изложението. Структурирането и съдържанието на изследването е логично и последователно.

Така построено изложението отговаря на основните качествени изисквания за оценяване: оригиналност на изследването; висока степен на задълбоченост на разработваната проблематика; методическа издържаност и стилово умение на автора за постигане на целта на изследването, чрез използване на подходящи аналитични инструменти и изразни средства.

Първа глава (с. 8-47) има теоретичен и постановъчен характер. Тя е фундамент за направеното изследване в следващите глави на дисертацията. Тази глава е структурирана от три точки, в които последователно се изясняват: съдържателната характеристика на икономическия ефект; теоретичните постановки на икономическия ефект; принципите и методите за определяне на икономическия ефект в аграрния сектор. Направен е литературен обзор на становища на чуждестранни и български автори за същността на икономическия ефект. Въз основа на него е предложено собствено определение за ефект, респ. икономически ефект.

Втора глава (с. 48-84) е посветена на икономическия ефект на директните плащания за земеделските производители и неговата регламентация в Европейския съюз и в Р България. В структурно отношение главата е разделена на три части. Първата поставя акцент върху характеризирането на икономическия ефект на директните плащания за земеделските производители като инструмент на Общата селскостопанска политика на европейско ниво; втората, проследява икономическия ефект на директните плащания за земеделските производители на национално ниво след присъединяването на България към Европейския съюз; третата част е насочена към представяне на модел за определяне на икономическия ефект на директните плащания на българските зърнопроизводители в контекста на общата европейска селскостопанска политика.

Трета глава (с. 85-135) акцентира върху апробиране на модела за определяне на икономическия ефект на директните плащания за земеделските производители в Р България за периода 2014-2020 г. От тази позиция са изследвани факторите, които оказват влияние върху икономическия ефект. Осъществено е частично апробиране на модела за определяне на икономическия ефект на директните плащания за земеделските производители. Изведени са препоръки за повишаване на икономическия ефект на директните плащания за земеделските производители. Авторското становище е, че по отношение на директните плащания бъдещата европейска политика трябва да е симбиоза от умерени тавани, зелен пакет, управление на риска и вчастност застраховка на прихода.

Положителна оценка заслужава стремежът на докторанта за обобщения и изводи след всяка глава на дисертационния труд, които отразяват авторското становище.

Предложеният за убедителност и доказателствена сила на анализа илюстративен материал като цяло подпомага по-задълбоченото вникване в дискутираната проблематика.

Използваният от докторанта стил отговаря на изискванията за разработване на дисертационен труд.

Авторефератът отразява коректно основни моменти и цялостното съдържание на дисертационния труд. Изведените в автореферата научни и научно-приложни приноси отговарят в достатъчна степен на действителните

приносни моменти в дисертационния труд и са лично дело на докторанта.

Публикациите по дисертацията са 3 самостоятелни авторски статии, едната от които е публикувана в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация.

III. Научни и научно-приложни приноси на дисертационния труд

Основните достойнства на дисертационния труд могат да се очертаят в следните насоки:

Първо, обогатяване на съществуващите знания за икономическия ефект чрез разглеждане, обобщаване и критичен анализ на основни теоретични постановки.

Второ, изследван е икономическият ефект на директните плащания за земеделските производители на европейско и национално ниво.

Трето, предложен е модел за определяне на икономическия ефект на директните плащания за земеделските производители.

В обобщение, приносните моменти в дисертационния труд са свързани с обогатяване на съществуващите знания, възможностите за приложение на научните постижения в практиката и нейното усъвършенстване.

IV. Критични бележки, въпроси и препоръки по дисертационния труд

По научната разработка бих могла да маркирам някои основни критични бележки, въпроси и препоръки към докторанта, а именно:

1. Препоръчително е авторът да откроява в по-висока степен своята позиция по дискутираната тема, на основата на критичен анализ по отношение на становището, че директните плащания в бъдещата европейска политика трябва да са симбиоза от умерени тавани, зелен пакет, управление на риска и в частност застраховка на прихода.

2. Дисертационният труд би спечелил, ако в последната трета точка в края на трета глава се доразвие и доразработи идеята за застраховката на прихода.

Интересната проблематика, разисквана в дисертационния труд, поражда някои *въпроси*. Бих желала докторантът да отговори на следните:

1. Предложеният модел за застраховка на приходите на зърнопроизводителите приложим ли е в България?

2. Какво е Вашето становище за прилагания от практическа гледна точка към момента застрахователен модел на зърнопроизводителите на национално ниво и дали е необходима промяна?

Въпреки посочените бележки и препоръки дисертационният труд притежава достойнства за такъв вид изследване.

V. Обобщено заключение и становище

Рецензираният дисертационен труд представлява добросъвестно осъществено, оригинално и мащабно научно-приложно изследване в област със значима актуалност в съвременните условия. Това ми дава основание да дам категорично положителна оценка на дисертационния труд и да предложа на уважаемото Научно жури да присъди на *Христо Борисов Цветанов* образователната и научна степен „*доктор*“ по научната специалност „Икономика и управление (аграрна икономика)“.

02.03.2020 г.

гр. Свищов

Рецензент:

(Проф. д-р М. Божинова)